

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/95524>

Please be advised that this information was generated on 2021-05-09 and may be subject to change.

Waar protestantse theologen als Kuitert, Den Heyer en De Jonge knagen aan dogma's over Christus, verzoening en avondmaal, zwijgen hun rooms-katholieke vakgenoten. Toen het land op z'n kop stond vanwege een koninklijk oecumenisch huwelijk, werd van roomse godgeleerden amper een geluid vernomen. De paus verbood de discussie over de vrouw in het ambt en voerde een eed van trouw in, en er was geen protest hoorbaar. Katholieke theologen worden niet aangesteld of verliezen hun baan vanwege afwijkende opvattingen of hun persoonlijke levensstaat, maar op steun van hun collega's hoeven zij niet te rekenen.

Stelling: Katholieke theologen moeten stoppen met zelfcensuur

Henk Schoot:

Ik heb op twee punten problemen met de stelling. Vanwege de onuitgesproken vooronderstelling dat katholieke theologen in Nederland, als ze vrijuit zouden kunnen spreken, massaal vrijzinnige posities zouden innemen, zoals Kuitert, Den Heyer en De Jonge doen. Die vooronderstelling lijkt me aanvechtbaar, getuige kritische bijdragen aan genoemde discussies van respectievelijk Wissink, ondergetekende en Rouwhorst.

En vanwege de onuitgesproken vooronderstelling dat voor katholieke theologen wetenschappelijke vrijheid van bepaalde snit eerste prioriteit zou moeten zijn. Een vrijheid namelijk die per definitie geen rekening houdt met traditie, leergezag, kerkelijke ambiance of wetenschappelijke communis opinio. Internationaal wetenschappelijk bezien is Kuiterts positie in de christologie dilettantistisch, maar in de ogen van sommigen is dat juist te prijzen. In dit verband spreekt de Romeinse 'instructie over de kerkelijke roeping van de theoloog' (1990) over de ideologie van de wijsgerige vrijzinnigheid: "Deze is de oorzaak van de tendens, het oordeel van een eenling des te waardevoller te achten omdat hij alleen op eigen krachten steunt. Zo stelt men de vrijheid van denken tegenover het gezag van de traditie, welke beschouwd wordt als oorzaak van slaafsheid. Bij voorbaat wordt een overgeleverde en algemeen aanvaarde leer als verdacht beschouwd en het waarheidsgehalte ervan aangevochten. In het uiterste geval wordt de meningsvrijheid, op deze wijze verstaan, belangrijker geacht dan de waarheid zelf. Het gaat dus over heel iets anders dan over de terecht gevorderde vrijheid, in de zin van afwezigheid van dwang, als noodzakelijke voorwaarde voor het loyaal zoeken naar waarheid."

Me dunkt dat katholieke theologen zich meer bewust zijn geworden van het 'ambtelijke' van hun opdracht. Het behoort tot hun roeping om "krachtens hun eigen charisma (...) ook van hun kant bij te dragen tot de opbouw van het Lichaam van Christus in eenheid en waarheid". Wie daarentegen als theoloog niet wil streven naar persoonlijke heiliging, geen kerkelijk engagement heeft, en geen boodschap aan het leergezag, zou niet moeten willen werken aan een kerkelijk theologisch instituut.

Toine van den Hoogen:

Ik ontken niet dat theologen zelfcensuur beoefenen. Wel wil ik verduidelijken wat hier aan de hand is. De voorbeelden kennen de verleiding van de eenvoud. Zeggen ze waar het op staat? Nee.

Herinterpretaties van het dogma bestuderen is sinds jaar en dag een belangrijke zaak in de katholieke theologie. Pleidooien voor intercommunie leven reeds lang onder katholieke theologen. Discussies over de plaats van de vrouw in het ambt of over de eed van trouw worden in het openbaar gevoerd. In het openbaar collega's niet steunen wanneer ze in botsing komen met de regels inzake het kerkelijk toezicht op theologische faculteiten? Hier begint het. Vraagt iemand wel eens naar de regels die er inmiddels bestaan bij katholieke theologische faculteiten inzake het kerkelijk toezicht? Verdiept iemand zich wel eens in de 'psychologie' van de gesprekken die in dat kader met een zekere regelmaat gevoerd worden? En verdiept iemand zich in de vreemde lijnen tussen loyaliteit aan de geloofsgemeenschap, aan collega's, aan de instelling, aan jezelf? Wie liever stopt met voetballen omdat hij hockey een verfijndere sport acht, wisselt van club. Maar gelukkig is een geloofsgemeenschap wat anders dan een hockeyclub. En dat geldt ook voor het behoren daartoe.

Zelfcensuur betekent op zich genomen dat je als theoloog je mond niet open doet of anders praat dan je overtuiging is wanneer je verwacht in conflict te komen met de regels inzake het kerkelijk toezicht op katholieke theologische faculteiten. Maar elke jurist kan je vertellen dat het vreemd gesteld is met het katholieke kerkelijke recht in een burgerlijke samenleving. Want de elders gebruikelijke normen van rechtsbescherming bij conflicten gelden niet in dit kerkelijk recht. Kun je van laakbare zelfcensuur spreken, zolang dit het geval is? Woody Allen zei eens: ik ben niet bang om dood te gaan, als ik er maar niet hoeft bij te zijn als het gebeurt.

Geloven als theoloog is riskant. Want je weet nooit hoe het spel van kennis, vrijheid en toezicht zal verlopen. Zó verliest onze geloofsgemeenschap haar theologen. Dat is slecht voor haar uit wie ik als religieus-gelovig mens geboren ben, en dus slecht voor mij.